

A csomópontba eső lelőhelyek, lelőhelyrészek együttes területe 17 100 m².

Munkatársak: Balla Krisztián, Molnár István, Nyári Zsolt.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

97. Füzér, Vár

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kö, Kú

2002-ben négy különböző jellegű kutatási feladatot végeztünk el a füzéri vár területén.

A kapubástya folyó helyreállításához kapcsolódva csak most nyílt lehetőségünk arra, hogy a bástya belső terét kitöltő, a 17. század közepén készült tömör falazat tetejét letisztítsuk. Ennek során egy nagyobb méretű ágyúlőrés és a hozzá tartozó kamrácska maradványai kerültek elő. A kamrácskához lépcső vezet le.

Ugyancsak az aktuális helyreállítási területhez kapcsolódva nagyobb felületen letisztítottuk a vár DK-i felében található ágyúállás utolsó járósíntjét. A feltárt területen napvilágra került a várfal felső részét egykor alkotó keskenyebb mellvédfal hosszabb szakaszának maradványa.

Egy, a várfalra merőlegesen kitéző kutatóárokkal teljesen átvágtuk a sáncot. Az árokban (13/c) a sánc gerendaszerkezetére derült fény, továbbá jelentős mennyiségű 16–17. századi leletanyagot is sikerült gyűjtenünk. Kiderült, hogy az ágyúállás kialakításakor a várfal belső oldala elé vékony köpenyfalat húztak, mellyel eltakarták a várfal külső oldalán látható lőrészek belső száját, tehát a lőréses külső köpenyfal – korábbi (de konkrét vizsgálat nélkül tett) feltételezésünkkel ellentétben – nem egykorú a sánccal, hanem valamivel korábbi annál. A lőrészekhez bizonyára fa gyilokjáró kapcsolódott egykor. A sánc kora a 17. század közepére tehető.

Két kutatóárokkal átvágtuk az É-i palotaszárny legkeletibb elemének, a Malompincének utolsó járósíntjét is (13/a–b). Az árokban 13–15. századi tűzhelyek platinjai kerültek elő.

Ebben az évben elkezdtük – de be nem fejezhattük – a Malompince előtti ciszterna feltárását is. (Az illusztrációt lásd a 211. oldalon!)

SIMON ZOLTÁN

98. Gelse, Hosszúrét-dűlő

(Zala megye) Á

2002. március 14-én Gelsén ellenőrző terepbejárást végeztem azon a területen, melyen termálfürdőt terveznek létesíteni. Ezen a részen 1996-ban már jártam, a mostani terepbejáráskor megtaláltam ugyanazt az öt lelőhelyet, amit akkor, de most sokkal jobbak voltak a látási körülmények, mindenhol friss szántás volt. A korábbi jelentésemben szereplő információk nem bővültek, az ott leírt jelenségek és meghatározások megerősítést nyertek.

A kérdéses terület D-i részén van a legnagyobb lelőhely, melyen minden valószínűség szerint egy kisebb Árpád-kori település (falu) nyomait találtuk meg.

HORVÁTH LÁSZLÓ

99. Gőr, Kápolna-domb

(Vas megye) R, B, V, LT, Ú

2002. október 14. és november 6. között került sor a hitelesítő feltárássra. 1986-ban hidroglobust építettek a domb D-i területére, a templomtól É-ra. Ennek során kb. 40×40 m-es területen semmisítették meg a régészeti objektumokat, köztük kb. 50 sírt (utóbbiak kora ismeretlen, de valószínűleg késő középkor–újkoriak lehetnek). 1988–1993 között végeztünk leletmentést a régészeti védettséget élvező Kápolna-domb teljes É-i bolygatatlan részére kiterjedő víztározó építését megelőzendő. A kutatást követően elhordták a domb É-i területét. A D-i terület feltárását a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal anyagi támogatásával tudtuk elvégezni.

Az egymással érintkező „A” és „B” szelvények (Ny–K-i irányú, összesen 12 m hosszú, 6 m széles, 72 m²) a templomtól DK-re a ravatalozótól D-re, a temető szeméthyűjtője és a ma meglévő utolsó sírok melletti terület kutatását tették lehetővé.

Ezen a kis területen megtaláltuk az 1969. évi ravatalozó-építés meszesgödörét, amely újkori sír tetejét bolygatta meg, illetve az 1. számú objektumunk tetejét.

A felső 25–30 cm erősen bolygatott és nagy mennyiségű régészeti leletanyagot (pl. késő bronz-kora vaskori bronztű, csontár, kerámia – utóbbiban kelta is van) tartalmaz, de jelenségek itt még nem foghatók meg.

A szelvényekben 19, igen mélyre (a mai felszíntől kb. 300 cm-re) ásott, keskeny, újkori (Ny–K-i tájolású, melléklet nélküli, szegelt koporsós) sírt konstatáltunk. Ezek egy részét feltártuk.

A szelvények területén tulajdonképpen két őskori objektumot találtunk, ami összhangban van a domb É-i oldalán végzett leletmentésen tapasztalt objektumsűrűséggel. Az egyik megkutatására nem volt mód, ugyanis csak egy igen kis része volt a szelvényben.

A másik – általunk 1. számmal jelölt – objektum valójában egy nagyméretű és igen mély (közel 3 m) gödör, amihez egy kisebb, sekély gödröcske is kapcsolódott. Utóbbiból csak néhány késő bronz-kora vaskori edénytöredék került elő. Az 1. sz. gödörbe 4 újkori sírt ástak, illetve vágtak bele. (A rombolás tehát szinte totálisnak mondható.). Az objektum – a betöltés legfiatalabb tárgyai szerint – a késő bronzkorra keltezhető.

Másodlagos helyzetben a lengyeli kultúra festett fázisának igen figyelemre méltó emlékényaga került elő. Sok radiolarit magkőmaradék, szilánk, penge stb., és rengeteg (kb. 25 kg-nyi) festett (sárga, vörös, fekete) edénytöredék, jól azonosítható úgynevezett házi kerámia, továbbá agyagkanáltöredék és mini edény. Ezen utóbbi időszak – a domb É-i része anyagának jelenlegi feldolgozottsági szintjén – nívumnak tekinthető.

A templomtól Ny-ra, a domb peremének közelében is húztunk egy É-D-i kutatóárkot. Hossza 18,5 m, szélessége 1 m volt. A felszínen 15. századra keltezhető, kelta és késő bronz-kora vaskori kerámiát gyűjtöttünk. Itt a szelvényekhez hasonló helyzetet találtunk. Azaz: ugyanúgy tájolt, ugyanolyan korú sírokat. Összesen 4 sírfolt jelentkezett. (Teljesen csak egyet tártuk fel.) Egy késő bronz-kora vaskori objektum kis részlete az árok D-i végében jelentkezett. Egy jelenség (barna elszíneződés kibontását követően árok, oszlophellyel) arra utal, hogy – az É-i dombrészen már megismert és a D-i peremen fúrással konstatált – kelta kori sáncot is érintettünk.

ILON GÁBOR

100. Gőr határa

(Vas megye) Ő

2002. október 21-én terepbejárásom a Szőlőhegy ÉNy-i lábánál illetve oldalában, a Répce felé eső lejtőn őskori és egy darab újkori kerámiatöredéket találtunk a felszínen. Régészeti jelenséget nem észleltünk. A Szőlőhegy DK-i lábánál, illetve oldalában, a hajdani majortól D felé eső enyhe lejtőn néhány nagyon kisméretű őskori edénytöredéket gyűjtöttünk. Régészeti jelenséget nem tapasztaltunk.

ILON GÁBOR

101. Göd, Bócsaújtelep, késő római erőd

(MRT 9. k. 1/6 lh.)

(Pest megye) Rő, N

A Göd melletti Bócsaújtelepen fekvő, kitűzési stádiumban maradt késő római erőd területén a 2002. év 3 hetes ásatási szezonja két problémának a tisztázására irányult. Ezek közül az első az I. sz. torony mellett a tavalyi évben megtalált, erődépítéssel egyidős árok egy újabb szakaszának a feltárása volt. Magyarázatot reméltem ugyanis az árokban tavaly feltárt lócsontok és a poncolt pikelymintával díszített hun vagy alán nyeregborító lemeztöredékek jelenlétére. Az 5. sz. szelvény szomszédságában ezért egy 5×5 m nagyságú szelvényt nyitottunk, amelyben elő is került az árok DK-i irányba futó újabb szakasza. Az árok betöltésére itt is az I. sz. torony falkijelöléséből származó köveket és téglatöredékeket használtak. Ez a betöltés azonban csak az árok szelvénybe eső ÉNy-i végére volt jellemző. Az építési törmelék az árok visszatöltésére a szelvény DK-i felében már alig használták. Az árok fenekén újabb, igen kisméretű aranyszínes ezüst lemeztöredékek kerültek elő, a betöltésben a kő és téglatöredékek között pedig lócsontok – köztük egy ló koponyájának – töredékei feküdtek. Mindebből arra következtethetünk, hogy a rómaiak által kiásott árokba később egy gazdagon felszerszámozott hun vagy alán ló tetemét helyezték el. A lócsont azonban nem sokkal az eltemetése után szinte teljesen kifosztották.

A régészeti kutatás másik célja az erőd DNy-i falszakaszának feltérképezése és a légi felvételen sejtető

következő torony megtalálása és feltárása volt, azonban a torony azonosítására húzott nagyszámú árok egyikeben sem találtunk kitűzött toronyra utaló jelenséget. A kutatóárok mindegyikében csak az ovális vonalát követő erődfal külső- és belső falsíkját kijelölő párhuzamos kősorok futottak. Az erőd közel 200 m hosszú DK-i falszakasza mentén ezért újabb torony kitűzésére már bizonyosan nem került sor. Felszíni nyomok alapján toronnyal csak a DK-i falszakasz végén számolhatunk. Az ívelt vonalú DK-i falszakasz közepén, a 24. sz. árokban azonban a párhuzamosan futó kősorok megszakadtak, és azokat egymástól 1,3 m távolságra egy-egy merőleges kősor zárta le. A jelenséget csak egy kitűzött 1,3 m széles, keskeny erődkapuval magyarázhatjuk.

Az ásatás során nagy számban kerültek elő késő római bélyeges téglák, amelyek vagy a *legio X gemina magister figlinarium*ait nevezik meg, vagy az ún. OFARN csoportba tartoznak. Az egyik téglán egy kurzív felirat töredéke is megőrződött.

Az ásatáson a Szegedi Tudományegyetem régészet szakos hallgatói vettek részt.

MRÁV ZSOLT

102. Göröcsöny, Göröcsönyi-szőlők

(Baranya megye) Rő

A szőlőkbe vezető dűlőútból csontvázas sírt mosott ki az eső. A váz mellett előkerült 6 darab Valentinianus-érem a 4. század második felére keltezi a sírt. A lelőhelyen 4. századi temető helyezkedik el, melyről már a 19. században is tudtak (ArchÉrt 1870, 148.). Római kori megtelepedésre utal a falu területén előkerült két feliratos kő is (CIL III 10282, 10294).

KOVALICZKY GERGELY

103. Gyál, 3. számú lelőhely

(Pest megye) B, Sza, Á

Az M0 autópálya Pest megyei szakaszának építését megelőző régészeti feltárás során az M5 autópálya és az M0-4. sz. főút csomópontja közti szakaszon, valamint a 4. sz. főút – Vecsést és Üllőt elkerülő – nyomvonalán dolgoztak 2002-ben a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága munkatársai. Az alábbiakban bemutatott lelőhelyeken ebben az évben közel 398 450 m²-t tártunk fel február és november között. Mindegyik lelőhelyen a vezető geodéta: Szánthó Dániel. Térinformatikus: Zoltán S. Péter, Progli Szabolcs. A teljes feltárás koordinátora: Tari Edit.

A késő Árpád-kori településen rögzült telkeken kerültek elő a település maradványai. Megfigyeltük a helyszínen, hogy az M5 autópálya 10–15 évvel korábbi építéskor a lelőhely tetejét, kb. 1 m vastagságban elplanírozták és letermelték. A lelőhely feltárását megelőzően a humusz tárolására kijelölt területen kutatóárokot húztunk, ezekből összesen 7 objektum került elő: három bizonytalan korú, egy szarmata gödör, egy Árpád-kori